

§ 14–15. Першыя дзяржавы на тэрыторыі Беларусі

РАГВАЛОД ТУРАЎ ІЗЯСЛАЎ БРАЧЫСЛАЎ ДРУЖЫНА УСЯСЛАЎ ВЕЧА ТУР ПОЛАЦК ЮРЫЙ ЯРАСЛАВІЧ

У чым адрозненне племяннога княжання ад дзяржавы?

Заснаванне полацкай княжацкай дынастыі

1. Утварэнне Полацкага княства. Развіццё дзяржаўнасці на беларускіх землях звязана з утварэннем Полацкага княства, якое ўзнікла на аснове племяннога княжання палачан. Першым вядомым полацкім князем быў *Рагвалод*, які атабарыўся ў Полацку меркавана ў 960-х гг. і праводзіў незалежную ад Кіева палітыку. У канцы 970-х гг. заручыцца яго падтрымкай імкнуліся ноўгарадскі князь Уладзімір і яго брат кіеўскі князь Яраполк. Абодва пасваталіся да дачкі Рагвалода — Рагнеды. Атрымаўшы адмову, Уладзімір мячом дабіўся падпарадкавання Полацкага княства: забіў Рагвалода і двух яго сыноў, а Рагнеду гвалтам узяў за жонку. Затым Уладзімір захапіў Кіеў і стаў валадаром усёй Русі.

Рагнеда нарадзіла Уладзіміру дзяцей, сярод якіх самымі вядомымі сталі будучы полацкі князь Ізяслаў і кіеўскі князь Яраслаў. Да 988 г. Полацкае княства знаходзілася пад непасрэднай уладай кіеўскага князя Уладзіміра. Пасля прыняцця хрысціянства ён прызначыў сваіх сыноў намеснікамі ў асобныя землі Старажытнарускай дзяржавы. Так у Полацку апынуўся князь *Ізяслаў* (988–1001 гг.), унук Рагвалода па маці. Менавіта за нашчадкамі Ізяслава замацавалася праўленне на Полацкай зямлі.

ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ

Помнік Рагнедзе і Ізяславу.
Скульптар А. Арцімовіч.
1993 г.

Паказаныя на фота помнікі ўстаноўлены ў адным з найстаражытнейшых беларускіх гарадоў, непасрэдна звязаным з імем і лёсам Ізяслава — першага князя полацкай дынастыі.

Помнік князю Ізяславу.
Скульптар А. Прохараў.
2014 г.

1. Назавіце гэты сучасны беларускі горад.
2. Апішыце гістарычныя падзеі, адлюстраваныя ў помніку «Рагнеда і Ізяслаў». Звярніце ўвагу на эмоцыі маленькага Ізяслава. Чым яны былі выкліканы? Як можна ахарактарызаваць будучага князя, зыходзячы з яго ўчынку? Паразважайце: княгіня Рагнеда надзявае або здымае карону? Дакажыце сваё меркаванне фактамі з гісторыі.
3. Чаму князь Ізяслаў паказаны з мячом і кнігай у руках? Якую спадчыну ён пакінуў сваім нашчадкам?
4. Калі ў Рэспубліцы Беларусь адзначаецца Дзень беларускага пісьменства? Устанавіце, як адкрыццё другога помніка звязана з гэтым святам адзінства друкаванага слова, літаратуры і гісторыі беларускага народа.

2. Дзейнасць полацкіх князёў па ўмацаванні дзяржавы. У пачатку XI ст. Полацкае княства знаходзілася пад уладай князя *Брачыслава Ізяславіча* (1003–1044 гг.). Полацкі князь быў цалкам самастойны ва ўнутранай палітыцы. Ёсць ускосныя сведчанні таго, што Полацкае княства ўспрымалася як самастойная дзяржава і на міжнароднай арэне.

**Умацаванне
Полацкага княства
ў часы Брачыслава**

У 1021 г. Брачыслаў здзейсніў *паход на Ноўгарад* і захапіў горад, але на зваротным шляху ў Полацк быў разбіты кіеўскім князем Яраславам Мудрым на рацэ Судаміры. У выніку яны заключылі дагавор, паводле якога да Полацкага княства далучаліся гарады *Віцебск* і *Усвяты*; цераз іх праходзілі важныя ў стратэгічных і эканамічных адносінах валокі на шляху «з варагаў у грэкі». Нечаканую ўступку Кіева гісторыкі тлумачаць імкненнем набыць у асобе полацкага князя саюзніка або, прынамсі, абараніць «тылы». У выніку мяжа Полацкага княства значна пашырылася на ўсход. На паўночна-заходніх землях княства, дзе сутыкаліся інтарэсы палачан і мясцовых балтыйскіх плямёнаў, у гады праўлення Брачыслава з'явілася крэпасць Брачыслаўль (Браслаў).

Росквіт Полацкай зямлі

У праўленне князя *Усяслава Брачыславіча* (1044–1101 гг.) Полацкая зямля дасягнула найвышэйшай магутнасці. Пасля падпарадкавання аднаго з дрыгавіцкіх плямёнаў на рацэ Свіслач быў пабудаваны Менск. У часы праўлення Усяслава было наладжана рэгулярнае збіранне даніны з балцкіх і фіна-ўгорскіх плямёнаў — ліваў, латгалаў, земгалаў, куршаў. Гэта забяспечвала Полацк неабходнымі дадатковымі рэсурсамі, якія дазволілі ўзмацніць вайсковую арганізацыю, што, у сваю чаргу, давала магчымасць полацкім князям захоўваць незалежнасць сваёй зямлі і выступаць з сур'ёзнымі знешнепалітычнымі ініцыятывамі.

Напачатку свайго праўлення ў Полацку Усяслаў выступаў саюзнікам кіеўскага князя, удзельнічаў у сумесных паходах супраць качэўнікаў. Але пасля паміж князямі адбыўся канфлікт, магчыма, звязаны з размеркаваннем даніны. У 1065 г. Усяслаў спрабаваў захапіць Пскоў, затым праз год захапіў Ноўгарад. Гэта стала пачаткам зацяжнага супрацьстаяння Полацка і Кіева. Аб'яднаўшыся, валадары старажытнарускіх княстваў — сыны Яраслава Мудрага Ізяслаў,

Полацкі князь
Усяслаў Брачыславіч.
Мастак Б. Альшанскі.
1997 г.

Святаслаў і Усевалад — здолелі перамагчы Усяслава ў бітве на Нямізе 3 сакавіка 1067 г.

Відавочна, полацкі князь і пасля паражэння меў сілы працягваць барацьбу. Пазбавіцца ад саперніка Яраславічы здолелі хітрасцю, парушыўшы клятву, замацаваную цалаваннем крыжа. Усяслаў быў схоплены і на некаторы час зняволены ў «порубе» ў Кіеве. Ужо ў наступным годзе кіяўляне паўсталі і абвясцілі Усяслава сваім князем. Сем месяцаў ён займаў кіеўскі трон, пасля змог вярнуцца ў Полацкую зямлю. Вайна працягнулася. Усяслаў хадзіў паходамі на Ноўгарад і Смаленск, але не здолеў дабіцца поспеху. Аднак

Які горад упершыню згадваецца ў сувязі з бітвай на Нямізе?

Дзяржаўнасць на беларускіх землях у XI ст.

Выкарыстоўваючы картасхему, назавіце напрамкі пашырэння межаў Полацкага княства.

Прычыны канфліктаў з кіеўскімі князямі

Полацкае княства захавала сваю самастойнасць і нават пашырыла свае межы (напрыклад, за кошт Менскай воласці).

Адна з прычын «векавой барацьбы» полацкіх Рагвалодавічаў і кіеўскіх Яраславічаў была звязана з імкненнем кіеўскіх князёў падпарадкаваць сабе Полацкую зямлю. У міжкняжацкай вайне можна пабачыць намер полацкіх князёў злучыць усе часткі крывіцкай зямлі. Але перш за ўсё прычына вайны полацкіх князёў з кіеўскімі заключалася ў тым, што першыя былі пазбаўлены магчымасці атрымоўваць пэўную частку рэсурсаў Старажытнай Русі. Замацаваўшыся ў межах Полацкай зямлі, «Рагвалодавы ўнукі» прэтэндавалі на частку даходаў з Наўгародскай зямлі.

Такім чынам, на працягу XI ст. усе намаганні валадароў Полацкага княства былі накіраваны на пашырэнне і ўмацаванне дзяржаўных межаў, міжнароднага аўтарытэту, нарошчванне эканамічнага патэнцыялу краіны.

Прыродны фактар развіцця

3. Тураўскае княства. Рассяленне людзей на тэрыторыі Тураўскай зямлі было абумоўлена прыроднымі асаблівасцямі, галоўным чынам нізіннай мясцовасцю, якая ўвесь час затаплялася і была пакрытая велізарнымі балотамі. Агromністыя слабазаселеныя нізіны спалучаліся са шчыльна заселенымі ўзвышшамі. Таму гарадскіх паселішчаў у Тураўскай зямлі было мала і ўзніклі яны пазней, чым у іншых усходнеславянскіх землях.

У складзе Кіеўскай зямлі

Першым легендарным князем Турава ў летапісе пад 980 г. называецца *Тур*. Верагодна, у той час у Тураве — дрыгавіцкім племянным цэнтры — правілі мясцовыя князі. Але з 988 г. тут атабарыліся прадстаўнікі кіеўскай дынастыі Рурыкавічаў. «Аповесць мінулых гадоў» адзначае, што ў 988 г. Уладзімір «посади Вышеслава в Новегороде, а Изяслава в Полотське, а Святополка — в Турове».

Пасля смерці Уладзіміра Святаполк стаў вялікім князем кіеўскім. Адначасова ён захаваў за сабой Тураўскае княства. З 1054 г. Тураўскім княствам валодаў князь Ізяслаў (сын Яраслава Мудрага) і яго сыны. Нейкі час Тураў належаў нашчадкам Уладзіміра Манамаха. Такім чынам, тураўскія князі ў XI ст. займалі велікакняжацкі прастол у Кіеве, што сведчыць пра цесныя адносіны Турава з Кіевам. Да сярэдзіны XII ст. Тураўскае княства з’яўлялася воласцю Кіеўскай зямлі, і яго лёс вырашаў кіеўскі князь.

Незалежнасць Тураўскае княства набыло ў 1157 г. У тым годзе памёр кіеўскі князь Юрый Даўгарукі, пасля чаго новы князь Ізяслаў Давыдавіч спрабаваў па сваім жаданні размеркаваць старажытнарускія землі. Незадоўга да смерці Юрый Даўгарукі аддаў Тураў князю *Юрыю Яраславічу* (1157–1167 гг.). Новы кіеўскі князь вырашыў зрабіць інакш — пасадзіць на тураўскі прастол свайго саюзніка. Быў арганізаваны вялікі паход кіеўскай, луцкай, галіцкай, смаленскай дружын, удзел у ім узялі і палачане. Але аблога Турава, абаронай якога кіраваў Юрый Яраславіч, поспеху не мела. Пры падтрымцы насельніцтва князь змог адстаяць сваю ўладу, а разам з тым дабіўся незалежнасці Тураўскай зямлі.

4. Асаблівасці палітычнага развіцця Полацкага і Тураўскага княстваў у XI ст. Палітычнае развіццё Полацкага і Тураўскага княстваў у канцы X — XI ст. не адрознівалася ад развіцця іншых дзяржаўных утварэнняў на тэрыторыі Старажытнай Русі. Падобныя дзяржавы ўтварыліся таксама на поўначы Еўропы, што было звязана з адсутнасцю ўплыву старажытнарымскіх традыцый. Рымскае права замацоўвала прыватную ўласнасць на зямлю, але на Русі і ў Паўночнай Еўропе гэтага не было. Таму тут доўга захоўваліся адносіны племянной эпохі, позна былі запісаны законы, а розныя пагадненні заключаліся ў вуснай форме.

Набыццё
незалежнасці

Дружынныя дзяржавы

Успомніце, што такое
веча.

Унікальнасць унутры- палітычнага развіцця Полацкай зямлі

Цесная сувязь Турава з Кіевам

Раздробленасць Полацкай зямлі

Агульная рыса палітычнай арганізацыі першых усходнеславянскіх дзяржаў заключалася ў фарміраванні адміністрацыйнага апарату і іншых органаў улады людзьмі са складу княжацкай дружыны. Дружыннікі выконвалі не толькі ваенныя функцыі, яны былі дарадцамі князя, які ад пачатку абавязваўся на іх ва ўсіх пытаннях кіравання. У сувязі з гэтым такі тып дзяржавы гісторыкі прапанавалі называць *ваенным*, або *дружынным*. Яшчэ адной агульнай з'явай была традыцыя народнага самакіравання ў выглядзе *веча*.

Вельмі важнай асаблівасцю палітычнага развіцця Полацкай зямлі ў XI ст. было працяглае захаванне ўстойлівай вярхоўнай улады. Цэлае стагоддзе ў Полацку правілі ўсяго два князі: Брачыслаў Ізяславіч і Усяслаў Брачыславіч. Нічога не чуваць у гэты час пра полацкае веча. Аднак у пачатку XII ст. тут пачаўся перыяд палітычнай раздробленасці — нават раней, чым у Старажытнай Русі ў цэлым.

Апроч агульных рыс палітычнага развіцця княстваў варта вылучыць і іх асаблівасці. Для Тураўскай зямлі была характэрная доўгая цесная сувязь з Кіеўскім княствам. Да сярэдзіны XII ст. тут адсутнічала свая кіруючая дынастыя, тураўскім прастолам паводле свайго меркавання распараджаўся кіеўскі князь. Асаблівасцю дзяржаўнага ладу Тураўскай зямлі з'яўлялася адначасовая прысутнасць у Тураве *пасаdnіка* і князя, што было не характэрна для старажытнарускіх княстваў (апроч Наўгародскай зямлі). Калі тураўскія князі пераходзілі на кіеўскі прастол, замест сябе яны пакідалі пасаднікаў. Так, у 1146 г. згадваецца пасаднік Жыраслаў.

5. Раздробленасць Полацкага і Тураўскага княстваў. У Полацкай зямлі палітычная раздробленасць пачалася пасля смерці Усяслава Брачыславіча. Князь пакінуў шасцярых сыноў: Барыса (Рагвалода), Глеба, Давыда, Рамана, Святаслава

(Георгія), Расціслава. Усе яны павінны былі атрымаць кіраванне валасцямі (адасобленымі княствамі), але, магчыма, гэта адбылося яшчэ пры жыцці князя.

Старэйшы сын Усяслава Брачыславіча займаў полацкі прастол і непасрэдна валодаў Полацкай воласцю (збіраў з яе даніну). Фармальна полацкі князь заставаўся вярхоўным валадаром усёй Полацкай зямлі і ўзначальваў іерархію князёў гэтага рэгіёна.

ПРАЦУЕМ З ГІСТАРЫЧНАЙ КРЫНІЦАЙ

Барысавы камяні атрымалі назву ад імя полацкага князя Барыса, старэйшага сына Усяслава. Адзін з чатырох знойдзеных камянёў месціцца на беразе Заходняй Дзвіны каля сцен Сафійскага сабора. На валуне дыяметрам 3 м выбіты крыж і ступеньчатае падножжа, якое сімвалізуе Галгофу. На камені прысутнічае традыцыйны для Барысавых камянёў надпіс: «Госпадзе, памажы рабу свайму Барысу».

З летапісу «Хроніка Быхаўца» (XVI ст.)

«І той князь Барыс заснаваў горад у імя сваё на рацэ Бярэзіне і назваў яго Барысаў. І як русін [па веры] быў ён вельмі набожны і пабудаваў у Полацку царкву каменную святое Сафіі. І, валадарачы ў Полацку, быў ласкавы да падданных сваіх, і даў ім вольнасці, і дазволіў вечна мець, і ў звон званіць, а потым і самім кіраваць, як у Вялікім Ноўгарадзе і Пскове».

Барысаў камень. Г. Полацк.
XII ст.

1. Назавіце прадстаўленыя віды гістарычных крыніц.
2. Якія звесткі пра асобу і дзейнасць полацкага князя Барыса дае кожная з іх?
3. Гэтыя гістарычныя крыніцы супярэчаць ці ўзаемадапаўняюць адна адну?

У пачатку XII ст. Полацкая зямля, што складалася з некалькіх княстваў-валасцей, уяўляла сабой буйное незалежнае дзяржаўнае ўтварэнне. Самастойная палітыка полацкіх князёў, якія не падпарадкоўваліся магутнаму кіеўскаму князю Мсціславу Вялікаму,

прымусіла апошняга арганізаваць у 1127 г. маштабную акцыю па скарэнні Полацка. Палачане хутка ўзвялі на прастол князя, які мог задаволіць Мсціслава. Але ў 1129 г. кіеўскі князь захапіў Полацкую зямлю і выслаў мясцовых князёў у Візантыю. Полацкія князі здолелі вярнуць свае ўладанні каля 1140 г.

*Высылка полацкіх князёў з жонкамі і дзецьмі ў Царград
воляю Мсціслава Уладзіміравіча Вялікага Кіеўскага.
Мініяцюра з Радзівілаўскага летапісу. XV ст.*

З канца XII ст. Полацкая зямля не была адзінай. Аслабла ўлада самога полацкага князя, усё большую ролю ў палітычных справах Полацка адыгрывала веча, якое актыўна ўмешвалася ў княжацкія міжусобицы і выбірала кандыдатаў на полацкі прастол.

На працягу XII — пачатку XIII ст. у Полацкай зямлі апроч Полацкай вылучыліся Віцебская, Менская, Друцкая, Лукомская, Заслаўская, Лагойская, Барысаўская воласці. Таксама можна адзначыць тэндэнцыю да пераўтварэння Менскага княства ў самастойную зямлю з уласнымі валасцямі.

Як і ў іншых землях, пасля смерці Юрыя Яраславіча ў складзе Тураўскай зямлі вылучыліся воласці. У канцы XII ст. на першае месца сярод га-

радоў Тураўскай зямлі выйшаў Пінск. Горад знаходзіўся на важным гандлёвым шляху з Кіева ў Польшчу, да таго ж месціўся далей ад Кіева, князі якога жадалі вярнуць сваю ранейшую воласць. З цягам часу Пінск узвысіўся над Туравам. Менавіта гэта дазволіла гісторыкам выкарыстаць паняцце «Турава-Пінская зямля». Тураўскім валадарам даводзілася лабіраваць паміж магутнымі суседзямі, трапляючы пад уплыў часам галіцкіх, а часам чарнігаўскіх князёў.

6. Асаблівасці становішча Гарадзенскага княства. Апроч Полацкага і Тураўскага княстваў у межах сучаснай Рэспублікі Беларусь у старажытнарускі перыяд паўсталі княствы ў Панямонні — Гарадзенскае, Ваўкавыскае, Слонімскае і Навагродскае. Асаблівасцю гэтых дзяржаўных утварэнняў была іх цесная сувязь з Кіевам, таму іх можна разглядаць як воласці Кіеўскай зямлі. У старажытнарускі перыяд гэты рэгіён з’яўляўся далёкай заходняй пераферыяй, фарпостам Кіеўскай зямлі на мяжы з тэрыторыяй рассялення балтаў. Разам з тым гарады Верхняга Панямоння былі багатыя і эканамічна развітыя, што ў далейшым стала адной з прычын іх значнай ролі ва ўтварэнні Вялікага Княства Літоўскага.

Найстаражытнейшым горадам Панямоння была Гародня (цяпер Гродна), упершыню згаданая ў 1127 г. Пра тое, што гэтаму гораду кіеўскі князь Уладзімір Манамах надаваў вялікае значэнне, сведчыць той факт, што сваю дачку ён аддаў замуж за гарадзенскага князя Усеваладка. У 1127 г. Усеваладка з Гародні ўдзельнічаў у паходзе паўднёварускіх князёў супраць Полацка. Падпарадкоўваліся кіеўскім князям і сыны Усеваладка. Да 1183 г. адносіцца адзіная летапісная звестка пра жыццё самога горада: «Того же лета Горoden погоре всь и церкви каменная от блистания молнии и шибения грома».

Княствы Панямоння

Якую інфармацыю пра Гародню XII ст. можна атрымаць на аснове цытаты з летапісу?

7. Беларускія землі ў складзе Смаленскай, Чарнігаўскай, Кіеўскай і Валынскай зямель. Частка сучасных беларускіх зямель у XII — першай палове XIII ст. уваходзіла ў склад Чарнігаўскага, Смаленскага, Уладзіміра-Валынскага (з 1199 г. — Галіцка-Валынскага) і Кіеўскага княстваў. Іх палітычнае развіццё характарызаваўся з’явамі, агульнымі для ўсяго старажытнарускага рэгіёна: вылучэннем новых княстваў-валасцей і міжусобнай барацьбой.

У складзе
Чарнігаўскай зямлі

На тэрыторыі беларускага Пасожжа размяшчаўся горад Гомель (летапісны «Гомій»), упершыню згаданы пад 1142 г. У другой палове XII ст. ён быў сталіцай княства-воласці Чарнігаўскай зямлі. Некаторы час тут правіў чарнігаўскі князь Ігар Святаславіч — галоўны герой унікальнага старажытнарускага твора «Слова пра паход Ігараў».

Да чарнігаўскіх гарадоў на паўднёвым усходзе сучаснай Беларусі адносіліся таксама Рэчыца і Чачэрск. Некаторы час і іншыя землі радзімічаў з гарадамі Мсціслаў, Крычаў і Прапойск (сучасны Слаўгарад) належалі Чарнігаўскаму княству. Але каля 1127 г. яны адышлі да Смаленска.

Да ўладанняў Кіеўскага княства адносіліся сучасныя беларускія гарады Мазыр і Брагін. Мазыр у пісьмовых крыніцах упершыню згадваецца ў 1155 г., калі Юрый Даўгарукі перадаў яго чарнігаўскаму князю.

Беларускае Пабужжа

Асаблівае месца сярод старажытнарускіх гарадоў на тэрыторыі паўднёвай Беларусі належала Бярэсцю (сучасны Брэст). Упершыню горад згадваецца пад 1019 г.: пацярпеўшы паражэнне ў барацьбе з Яраславам, князь Святаполк Акаянны збег на захад менавіта праз Бярэсце. Другі раз пра Бярэсце ў летапісе згадваецца ў сувязі з паходам на горад у 1022 г. Яраслава Мудрага. Лічыцца, што з другой паловы XII ст. на Бярэсце пашырылася ўлада валынскіх князёў. Памежнае становішча горада абумовіла асаблі-

васці арганізацыі кіравання ў ім: тут не зацвердзілася ўлада асобнай княжацкай дынастыі, на чале горада стаяў ваявода.

Беларускія землі ў часы палітычнай раздробленасці. XII ст.

У другой палове X ст. у гісторыі Беларусі адзначалася важная з'ява: сфарміравалася першая ўласная дзяржава — Полацкае княства. Дзякуючы актыўнай знешняй палітыцы полацкіх князёў тэрыторыя княства значна пашырылася. Іншая дзяржава на тэрыторыі Беларусі — Тураўскае княства — атрымала незалежнасць толькі з 1157 г., да таго на тураўскім прастоле сядзелі будучыя кіеўскія князі. У Полацкай зямлі раней, чым у іншых старажытнарускіх княствах, надышла палітычная раздробленасць. Хоць полацкі князь захоўваў вярхоўную ўладу, але яго пазіцыі аслаблі, што праявілася падчас барацьбы з новай небяспекай — нямецкімі рыцарамі.

калі ў свеце...

V–VIII стст. — фарміраванне
«варварскіх каралеўстваў»
на тэрыторыі Еўропы

на тэрыторыі Беларусі...

Канец X — XI ст. — фарміраванне
першых дзяржаў — Полацкага
і Тураўскага княстваў

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Растлумачце, якія геаграфічныя і гістарычныя фактары прывялі да стварэння першых дзяржаў на беларускіх землях з цэнтрамі ў Полацку і Тураве.
2. Намалуйце схему «Дзейнасць полацкіх валадароў па ўмацаванні і пашырэнні Полацкага княства». Якія былі асаблівасці палітычнага развіцця гэтай дзяржавы?
3. Што даказвае залежнае, але высокае становішча Турава ў складзе Кіеўскай зямлі? Як змяніў гэтае становішча тураўскі князь Юрый Яраславіч?
4. Чаму першыя ўсходнеславянскія дзяржавы гісторыкі называюць дружыннымі? Існуе меркаванне, што іх можна ахарактарызаваць як сярэдневяковыя дэмакратычныя дзяржавы. Ці згодны вы з гэтым? Свой адказ пацвердзіце фактамі.
5. Вылучыце найбольш важную характарыстыку ў ранняй гісторыі наступных беларускіх гарадоў: Гародня, Бярэсце, Пінск, Гомель.
6. Складзіце прычынна-выніковы ланцужок падзей «Беларускія землі ў перыяд раздробленасці».